

Izidor je imao, zahvaljujući svome starijem bratu, izvanrednu veliku i bogatu kulturu. Značajnija su mu teološka djela: 1) *Sententiarum libri tres*, 2) *De Ecclesiasticis Officiis*, 3) *Synonyma*, 4) *Libri Differentiarum sive de Proprietate Sermonum*, 5) *Regula Monachorum*, 6) *Origines seu Etymologiae*, 7) *Epistolarum libri tres*. Sva djela pokazuju temeljito poznavanje Biblije. Izidor je sve svoje znanje crpio iz Svetog pisma. Bavio se i metodama stručnog tumačenja Biblije. U tu je svrhu napisao knjigu *Allegoriae S. Scripturae y Quaestiones de veteri et novo testamento seu Secretorum expositiones sacramentorum*. Napisao je i uvode u sve knjige Svetog pisma *Proemia* (to je neka vrst uvoda u bibliju). Zanimao se i za Židove kojih je tada u Španjolskoj bilo prilično. Napisao je knjigu *De fide catholica ex V. et NT contra Judaeos* (posvetio je svojoj sestri Florentini), u kojoj je izložio nauku o Mesiji želeći privući Židove na obraćenje.

Izidorovo naučavanje o grijehu. Pisac je u dva dijela obradio dvije teme Izidorove teologije: *grijeh* (prvi dio) i *obraćenje* (drugi dio). Grijeh je za Izidora prekršaj zakona Božjeg, dakako i naravnog zakona. Prirodni zakon Izidor obrađuje u svom dijelu *Etimologias* i u *De legibus et temporibus*, a Božji Zakon, Zakon staroga zavjeta, u dijelu *De lege*. U *Novome zavjetu* otkriva treći stadij čovječanstva, to jest vrijeme milosti Kristove. Izidor definira grijeh polazeći stalno od biblijskih tekstova. Njegova definicija grijeha stoga je i danas, nakon toliko unaprijeđenih biblijskih studija, sasvim prihvatljiva i suvremena. Definira grijeh kao pobunu, kao odstupanje od Boga, kao prekid prijateljstva s Bogom, prekid Saveza, kao idolatriju. A ti su aspekti upravo sadržani u hebr. riječima (*peša, 'avon, hata'*) kojima se služi bibl. pisac Staroga zavjeta.

Posebnu pažnju Izidor poklanja uzrocima grijeha: slobodnoj volji, srcu kao izvoru moralnosti, savjesti i nakani. Raspravlja i o tome da li Bog može biti uzrok grijeha. I na temelju Biblije i na temelju razumskog razmišljanja zaključuje da je nemoguće da bi Bog bio uzrok grijeha. Izidor izvrsno opisuje i psihološki proces grijeha koji se sastoji u ovim etapama: *suggestio daemonum, delectatio carnis, consensio mentis i defensio elationis*. Ove etape opširno i temeljito obrađuje. Govori o grijehu kao o odijeljenju od Boga, smrti duše ... Za grijeh čovjek prima kaznu, osobito eshatološku (pakao). U posebnom poglavlju Lozano je obradio Izidorovo naučavanje o težini grijeha. Nisu svi grijesi jednaki. Izidor je postavio kriterije po kojima možemo raspoznavati težinu pojedinih grijeha: du-

hovno stanje grešnika. Grijeh dijeli na teški i laki, na grijeh ignorancije, slabosti i zloče, na javne i tajne grijeha, na glavne grijeha i grijeh protiv Duha Svetoga (najveći grijeh).

U drugom dijelu Lozano je obradio Izidorovo poimanje *obraćenja*. Ova je tema povezana s prvom, s grijehom. Jasno, Lozano najprije nudi Izidorovo filološko razrađivanje pojma obraćenje. Izidor je doista u tome bio suvremeni teolog. Jedno teološko pitanje pokušao je obraditi sa svih strana. Za nj je obraćenje prvenstveno obraćenje Bogu, „*conversio ad Deum*“. Obraćenje je djelo milosti Božje i čovjekova suda. Izidor obrađuje psihološki proces obraćenja kao što je obradio psihološki proces grijeha. U tom procesu razlikuje tri stupnja: *Inchoatio cum dulcedine, mediata cum labore* (i *compunctio cordis*) i *perfectio cum requie*.

Naposlijetku Lozano posvećuje jedno poglavlje i Izidorovu shvaćanju obraćenika ocrtavajući tako Izidorov lik obraćenika. Izidor ne želi teološke pojmove obrađivati apstraktno, nego u odnosu na konkretna čovjeka. Obrađuje, dakako, i pokorničku disciplinu.

Mada je djelo pisano na španjolskom jeziku, može ga čitati svatko tko zna talijanski i (razumije se) latinski te je samo nešto „*primiriso*“ španjolsku gramatiku. Djelo je pisano neobično laganim i privlačnim jezikom. Povrh toga silno obogaćuje čitaoca, jer kroz čitanje tog djela rekapituliramo svu nekoć naučenu teologiju o grijehu, milosti, obraćenju... Zato smo upravo prikazali ovu knjigu.

Adalbert REBIC

ENGAGIERTE GELASSENHEIT. Impulse und Orientierungen für Zukunft aus dem Glauben. Zbornik radova objavljn prigodom proslave 30. godišnjice postojanja tjednika „Christ in der Gegenwart“ i 90. rođendana Karla Färbera, osnivača i urednika tog časopisa. Izdali Manfred Plate, Mario von Galli i Kurt Janssen. Verlag Herder Freiburg 1979. Str. 176. Cijena DM 19.80

Knjiga odnosno Zbornik tematski predstavlja vrlo širok spektar najrazličitijih tema (borba, kontemplacija, župa, teologija, angažiranost, jedinstvo ...). Pisci pokušavaju, očitaavajući sadašnjost, zreti u budućnost. Članci zapravo predstavljaju ono najvrednije što je zadnjih godina bilo objavljeno u „Christ in

der Gegenwart". Izdavači su namjerno izabrali upravo one članke koji pomažu čitaocu u osobnom razmišljanju te unapređuju međusobni razgovor. Ti članci su zapravo neke vrste meditacija, razmišljanje, impulsi, orijentacija, pobuda ... Svi članci ukazuju na budućnost, predskazuju svjetliju budućnost, podržavaju i potkrepljuju nadu u bolju budućnost, budućnost koju nam osigurava i daruje naš Gospodin Isus Krist. Tako se Zbornik smještava u okvir 85. njemačkog saborovanja kojemu je bilo geslo: „Ja ću vam dati budućnost i nadu!“

Zbornik je naslovljen „Engagierte Gelsenhenf“, što znači „angažirani spokoj“, odnosno „zauzeta spokojnost“ ... Pisци u svojim člancima ističu svoju zauzetost, zanimanje, angažiranost za sadašnjost i budućnost. Ali svi do jednoga dobro znaju da ne oblikuju povijest samo ljudi nego iznad svega on, Svemogućii! Upravo zato smijemo biti mirni i spokojni: On nam jamči, daruje i osigurava budućnost, i to budućnost bolju od ove naše sadašnjice.

Knjiga se čita sa zanimanjem i angažiranošću s kojom je i pisana. Jamstvo za vrijednost tog Zbornika su i imena pisaca (J. B. Metz, K. Tillmann, J. Weber, A. Auer, R. Pesch, K. Lehmann, B. Welte, F. Kaspar, O. Betz, Frère Roger i mnogi drugi). Knjigu će nabaviti ne samo svi oni koji već godinama rado čitaju i prate časopis „Christ in der Gegenwart“, nego i svi oni koji su zauzeti za kršćansku sadašnjost i budućnost. Ta knjiga će im biti neke vrste duhovni „digest“.

Adalbert REBIĆ

Celestin TOMIĆ, PRAOCI IZRAELA. Izdao Provincijalat hrvatskih franjevac konventualaca, Zagreb 1978, strana 232.

To je druga knjiga Tomićeva djela „Povijest spasenja“ kojim spasonosnu poruku želi približiti što je moguće širem sloju vjernika. Dosad je objavio već četiri knjige, i to: 1. Prapovijest spasenja (Zagreb 1977), 2. Praoci Izraela (Zagreb 1978), 3. Izlazak (Zagreb 1979) i 4. U obećanu zemlju (Zagreb 1980). Dakle, svake godine po jednu knjigu.

Knjiga je sastavljena od Uvoda (5–36), tri dijela (Abraham, Izak i Jakov: 37–214) i Pogovora (215–222). U Uvodu pisac iznosi podatke o Starom Istoku koji se inače iznose u posebnim uvodima u Sveto pismo Staroga zavjeta. Upoznaje čitaoca s vremenskim kon-

tekstom u kojem su živjeli izraelski praoci. Obavještava o Starom Egiptu, o Staroj Mezopotamiji i o Starom Kanaanu. Govori o narodima i plemenima koji su na tom tlu boravili i dolazili u dodir s Izraelom. U prvom, drugom i trećem dijelu tumači ono što čitalac čita u Knjizi Postanka o Abrahamu (Post 12,1–23,20), Izaku (Post 24,1–25,18) i Jakovu (25,19–50,26). U Pogovoru iznosi nekoliko refleksija o praocima, popraćenih citatima jednog Židova koji je ubijen u II. svjetskom ratu u Varšavi.

Knjiga nema predgovora u kojem bi nas pisac mogao upoznati s ciljevima i namjerama koje je imao pišući ovo tumačenje izraelskih patrijarha. Tako ne znamo da li je to pisao samo za svećenike ili i za ostale vjernike. Ima se utisak da je knjiga pisana za šire slojeve vjernika i ljubitelja Biblije. Svakako, hvale je vrijedan ovakav pokušaj tumačenja Biblije. Pisac naime pokušava tumačiti stare običaje, zakone, povijesne okolnosti i uvjetovanosti Staroga Istoka. Često u pomoć poziva arheologiju koja o tome danas mnogo zna reći. U tome slijedi poznate posebne uvode u Bibliju kojih danas ima na evropskim jezicima u izobilju (na talijanskom jeziku je npr. „Messaggio della Salvezza“ koji naš pisac najviše slijedi).

Knjiga je vrlo lijepo i ukusno opremljena (no ovako oslikane korice obično ne odgovaraju djelima ovakve naravi kao što je ovo „Praoci Izraela“). Pregledno je raspoređena tako te se čitalac može lako snaći. Šteta što ovomu ne odgovara uvijek i stil i jezik djela. Za obična čitača – a za nj je očito ovo djelo napisano – bit će ponešto teško u mislima pratiti napisani tekst, budući da misli iz rečenice u rečenicu nisu uvijek sretno i tijesno povezane. Za ilustraciju uzmimo jedan odlomak iz samog početka knjige: „Još u ovo vrijeme diže se jedan grad koji će za jedno tisućljeće postati istinska velesila na Prednjem Istoku. To je Asur. Asirija dobiva ime po gradu Asuru i božanstvu grada. Jezik, kultura, religija je akad-ska. Amorejci se nisu uspjeli infiltrirati u ovo područje. Nije to čista rasa, već mješavina starosjedilaca i došljaka Amorejaca, Hurita i drugih naroda. Smatraju se jedinim pravnim baštinicima Šumero-akadske kulture. Kad kralj Ilu-Šuma prodre u Babilon, proglasi se oslobođiteljem grada od amorejskih i elamljanskih uljeza. Zalazom Ura Asirija preuzima i trgovinu i obrt. Proširuje i osniva nove trgovačke putove, stvara snažnu trgovačku mrežu. Značajne su otkrivene pločice u Kapadociji (Mala Azija) u gradu Kanišu, na staroasirskom jeziku. Tu se govori o izmjeni robe između stanovnika grada i asirskih trgovaca pred gradom“